

Pasqua de cendres

El passat dia 2 d'abril, una parella de campistes il·legals posava preu a un dels paratges de més alt valor ecològic: el massís del Penyagolosa per una torrada de carn.

La Pasqua, ja se sap, marca la primera emergència humana cap a una natura oblidada la resta de l'any, però que en aquests dies configura el punt de mira d'una massa anònima i, molt sovint, poc sensibilitzada. La Pasqua, ja se sap, és temps, per inèrcia –o tradició– de mona i de milotxa, i ha anat derivant cap a actituds urbanes, típiques i, en el pitjor dels casos, carregades de vandalisme. Abunda la parafernàlia militar de pantalons de camuflatge i ganivet a la cintura combinada amb alcohol o els darrers ritmes de la música d'avantguarda no lluny dels excedents residuals que el mateix pasqüer amuntega al seu voltant amb voluntat de delimitar el seu “campament”. Tothom –és clar!– no llueix ni els mateixos colors ni la mateixa actitud. Irrespectuós i inconscient per natura, el pasqüer vandàlic organitza una torrada de carn sense més premeditació ni consciència que l'automatisme d'un acte habitual per aquestes dates.

No obstant, la parella de campistes que el passat dissabte 2 d'abril va encendre, per a tothom, el Penyagolosa en flames, no practicava un “pasqüerisme vandàlic”. Pacífica, lluny d'intencions piròmanes, aquesta parella –no exempta, per altra banda, d'una bona dosi d'irresponsabilitat– no va tenir temps de menjar aquell mig quilo de ben tendres costelles de corder que esperaven al cofre de l'automòbil. Perdien sobtadament el control d'una foguera que s'apoderava de quatre termes municipals. Segons dades facilitades per la Conselleria de Medi Ambient, la catàstrofe va abraçar una superfície de 3.500 hectàrees, 2.000 de les quals –50% d'arbrat; 50% de matoll– van quedar completament calcinades. Els membres del parc de bombers de Nules comentaven, ja la nit del diumenge 3 d'abril, que l'incendi havia arrasat al voltant de 8.000 hectàrees! Però, encara més sagnant: els càlculs efectuats pels alcaldes dels municipis afectats arribaven a les 10.000 hectàrees.

La catàstrofe, avifada per la virulència d'un vent de ponent que arribava als 110 quilòmetres per hora, va arrasar part dels termes de Sucaina, Vilafermosa, el Castell de Vilamalefa (l'Alt Millars) i Lluçena (l'Alcalatén), va

fregar les falces meridionals de la mítica muntanya castellonenca, i va passar a menys de cinc quilòmetres del cim més alt del País Valencià. Per sort, com que la direcció del vent es va mantenir durant tot el cap de setmana sense adoptar nous rumbos –que haurien estat els principals protagonistes d'un veritable holocaust ecològic– la vessant septentrional del massís, que alberga singulars paratges d'alt valor ecològic, no es va veure, per això, afectada. “Temíem que el vent canviara de direcció i bufarà del sud, perquè podia haver orientat el front de foc cap als termes de Xodos i Vistabella del Maestrat. Això hauria posat en perill les muntanyes i els pinars dels voltants del santuari de Sant Joan del Penyagolosa.”, declara Mercè Enríquez, vigilant forestal que, des de fa una dècada, munta guàrdia al mateix cim de la Penyagolosa.

Per una Pasqua... verda! El passat dia 25 de març la Generalitat valenciana adreçava un avís als mitjans de comunicació en el qual anunciava la campanya dissenyada per a la prevenció d'incendis durant les vacances de Setmana Santa i Pasqua. “Pasqua verda” s'anomena i ha estat en vigor entre els dies 30 de març i 11 d'abril. L'objectiu?: “Establir i fomentar les actuacions que minimitzen l'impacte negatiu per al medi ambient que pot ocasionar la visita massiva que es produeix a les muntanyes i zones forestals durant les vacances de Setmana Santa i Pasqua”. Així mateix la campanya intenta “facilitar i difondre l'ús recreatiu adequat de les muntanyes valencianes.”

La campanya “Pasqua verda” intenta ser, preferentment, una campanya preventiva contra l'alt risc d'incendis i pretén evitar alhora l'acumulació de deixalles a les zones forestals, com a resultat del pas massiu de campistes. A banda, la Conselleria de Medi Ambient, a través d'aquesta iniciativa, pretén conscienciar i informar els visitants de les muntanyes amb la publicació d'unes normes com ara la prohibició d'encendre foc fora de les zones habilitades per a aquest efecte, la recol·lecció de flors i fruits de manera indiscriminada o evitar l'ús incorrecte dels vehicles a motor, entre altres.

Incendi al terme del Castell de Vilamalefa. El front de foc avançava a ritme trepidant a causa de les fortes ràfegues de vent de ponent.

Segons dicta el comunicat de la Conselleria de Medi Ambient, una altra de les mesures, a banda de la publicació d'aquestes normes, consisteix en un augment de la vigilància. "Els agents forestals realitzaran una vigilància especial durant la campanya. Aquestes actuacions estaran coordinades amb la Policia Autonòmica, la Policia Local i la Guàrdia Civil."

Ara bé, del comunicat a la realitat, com es va poder veure amb l'esdeveniment fatal del Penyagolosa, només hi ha un pas. I no cal recordar-ho.

Vicent Yusà, director general de Recursos Forestals i responsable de la campanya "Pasqua verda", declarava públicament que resulta descoratjador que la negligència de dues persones pugui tirar per terra l'esforç que ha representat aquesta campanya. Però la veritat

és que a la zona on es va declarar l'incendi hi havia 260 campistes il·legals que no havien rebut cap amonestació de guardes forestals o de cossos policíacs.

A l'entrada dels pinars de Sant Joan del Penyagolosa hi ha una caseta d'informació al visitant, però era tancada: "les dues xiques que hi treballen només estan contractades per als tres mesos d'estiu", afirmen veïns de Vistabella del Maestrat. Per tant, quina informació específica sobre àrees d'acampada i altres normes dictades podia rebre el campista que decidira passar les seues vacances de Setmana Santa als voltants del santuari de Sant Joan? Quina vigilància forestal freqüentava els boscos de Sant Joan per desallotjar els milers de campistes il·legals que es mantenien al marge de les cinc zones recreatives amb capacitat per tan sols 190 persones?

El cas és que la campanya promoguda per Medi Ambient sembla obeir més a raons d'imatge que no pas a una efectivitat real. Perquè la sensibilització social no passa únicament per la política passiva de cartells, anuncis i altres rètols, sinó —i això és el que ha mancat en aquesta zona i en altres àrees del País Valencià— per un compromís actiu —molt sovint, tristament repressiu— d'agents forestals en tasques de prevenció, regulació i vigilància de l'acampada il·legal. Perquè, és indiscutible, la causa d'aquest incendi —com de tantes altres catàstrofes ecològiques— ha estat la negligència d'una parella instal·lada sense permís d'acampada. Però la infracció més greu ha estat comesa pels campistes o pels cossos de vigilància que —cap pretext no és vàlid— no expulsaren de la zona els pasquers. I ara aquestes dues persones hauran de pagar entre 3 i 30 milions —l'incident ha estat qualificat com una infracció molt greu per l'article 74 de la Llei Forestal— de sanció per una negligència, que, no ho oblidem, és comuna i compartida amb la inoperància dels cossos de vigilància.

Per un massís protegit. O contra el paratge natural. El massís del Penyagolosa, així com altres indrets d'especial interès ecològic de l'estil de la Serra de la Calderona o la Serra d'Espadà, actualment encara no han estat declarats espais protegits, malgrat les constants amenaces que han rebut de la mà de l'home.

El cas del Penyagolosa deixa cua i resulta un tema delicat. Els esforços de la Conselleria de Medi Ambient s'han saldat fins a aquest moment amb la confecció d'un Pla

Foguera apagada en els pinars de Sant Joan del Penyagolosa. Centenars de rotgles de foc com aquest delaten la presència il·legals.

Santuari de Sant Joan del Penyagolosa. El santuari atrau cada cap de setmana centenars de visitants i excursionistes.

d'Ordenació de Recursos Naturals (PORN) que va quedar definitivament redactat l'any 1992, però els veïns dels municipis inclosos en la superfície que podria ser declarada paratge natural s'hi oposen rotundament.

La proposta de declarar espai protegit el massís del Penyagolosa va sorgir de la Colla Ecologista de Castelló mitjançant la Coordinadora en Defensa del Penyagolosa. Quan l'administració autonòmica accepta l'esmentada proposta, la informació que reben els habitants de la zona, per part de Medi Ambient o de la mateixa Colla, és nul·la.

De la desinformació, inevitablement naixen els rumors, que en el cas del Penyagolosa es materialitzen en una trilogia animada pels sectors més conservadors dels municipis de Vistabella, Xodos i Vilafermosa: si es declara espai protegit, ni es podran tenir animals als masos, ni es podran talar arbres per a necessitats personals, ni es podrà caçar.

Òbviament, si aquests rumors són certs —rumors que no han estat ni desmentits ni afirmats—, la creació del paratge natural trenca amb el *modus vivendi* tradicional. “El problema —al·leguen els veïns de Vistabella del Maestrat— no som nosaltres, que sí que sabem com tractar la muntanya, sinó el foraster que arriba de la ciutat amb voluntat de manar sobre un medi que desconeix.”

Però el problema ultrapassa els límits de qui visita les muntanyes. “Declarar paratge natural el Penyagolosa significa que nosaltres deixem de manar sobre les nostres muntanyes. I arriben uns tècnics que ni coneixen el terreny ni s'hi identifiquen.” El clima de crispació que es respira entre els habitants —especialment en els sectors més conservadors— dels diversos municipis afectats va provocar l'any 92 la creació de l'Associació de Veïns del Penyagolosa, que reunia joves progressistes en favor de la declaració de paratge natural, però, això sí, acompanyada de la tasca informativa per part de les autoritats autonòmiques. “Ara per ara, veient com està el clima, no tindria sentit declarar paratge natural el massís, perquè això fins i tot podria desencadenar reaccions terriblement violentes per part d'alguns veïns”, afirma Enric Roncero, membre impulsor d'aquesta associació.

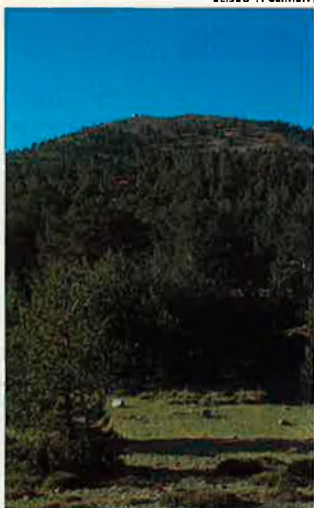
La incomprensió pel que fa a la qüestió de la declaració de paratge natural entre els veïns és evident i, fins i tot, com s'ha pogut demostrar a partir de les seues declaracions a EL TEMPS, ha suscitat un sentiment de desarrelament o, en el pitjor dels casos, d'invasió. Els autors del projecte —la mateixa Conselleria de Medi Ambient— no han comptat, i no han sabut —o volgut— comptar, amb l'opinió i el suport dels habitants i propietaris de les muntanyes que estan indignats. “Aquests vénen de la ciutat i volen imposar una sèrie

de normes de comportament en la muntanya quan realment no la coneixen. Quan ens ha fet falta hem talat arbres o hem fet foc sense que mai passara res. Què ens han de dir, ara, a nosaltres?"

"Qui millor pot guardar els boscos és aquell que hi viu." És ben sabut que, pel seu atractiu, el massís del Penyagolosa s'ha cobrat, des de fa anys, la visita de colònies i campaments; ha albergat, en l'hospederia que hi ha al costat del santuari de Sant Joan, una universitat d'estiu en la qual es fomentava l'estudi botànic, faunístic i antropològic del terreny.

I durant el mes d'agost del 1993 el massís va conèixer l'experiència d'un Pla de Voluntariat que l'Institut Valencià de la Joventut (IVAJ), en col·laboració amb el Centre Excursionista de València, va dur a terme. L'objectiu dels joves voluntaris consistia especialment en tasques, paral·leles a les dels agents forestals, de vigilància —que els campistes no feren foc fora de les zones delimitades, etc.—, d'informació al visitant —es publicaren amb aquest objectiu uns fullets informatius amb itineraris i reiterant normes de comportament a la muntanya— i de marcatge de camins. No obstant, l'objectiu principal d'aquesta expe-

ELISEU T. CLIMENT

Vessant nord del cim del Penyagolosa. Sortosament, la vessant nord, que és la que alberga els boscos més frondosos i rics, no va ser afectada per l'incendi.

riència va ser la creació d'un cos de voluntariat social que, any rere any, anara generalitzant-se en la societat valenciana especialment entre els joves.

Per contra, veus de Vistabella discrepen d'aquesta mena d'experiències i han presentat a Medi Ambient un projecte —pendent d'aprovació— en el qual proposen la creació de patrulles permanents de gent jove de Vistabella, coneixedora del terreny i més capacitada per moure-s'hi. "Els diners que inverteixen en aquest voluntariat durant un mes podrien destinar-los a crear patrulles permanents. A més, els joves d'ací estan molt més identificats amb la seua terra que qualsevol foraster amant de la natura." A banda, i de manera més tangencial, recriminaven l'actitud prepotent, pròpiament urbana en medis rurals, d'alguns d'aquests voluntaris, no sols cap als campistes sinó inclús cap a habitants de masos i altres veïns.

Però, al capdavant, el cas del Penyagolosa, sagnant a causa de la càrrega simbòlica que conté aquesta muntanya (vegeu requadre a la pàgina 26), no és més que un altre exemple de la necrològica habitual en temps de vacances, d'aquest genocidi ecològic que anticipa, a ritmes inaudits, la fi dels nostres boscos.

Eliseu T. Climent

Cultura Teatre

10
anys de
Companyia
Flotats

1984 - 1994

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

**Cal
Dir-ho?**

EUGÈNE LABICHE
ALFRED DURU
JEAN-LAURENT COCHET

DIRECCIÓ
JOSEP MARIA FLOTATS

Teatre
Poliorama

